

Sygn. akt: I Ns 47/22

POSTANOWIENIE

Dnia 12 maja 2022 r.

Sąd Rejonowy w Człuchowie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący sędzia Marek Osowicki

Protokolant p.o. protokolanta sądowego Łukasz Talarczyk

po rozpoznaniu w dniu 12 maja 2022 r. w Człuchowie

na rozprawie

sprawy

z wniosku M. K.

z udziałem D. J., K. J., B. P.

o stwierdzenie nabycia spadku po W. J. oraz o otwarcie i ogłoszenie testamentu

postanawia:

1. stwierdzić brak jurysdykcji krajowej,
2. odrzucić wniosek.

Sygn. akt I Ns 47/22

UZASADNIENIE

Pełnomocnik wnioskodawczyni M. K. wniosła o otwarcie i ogłoszenie testamentu z 25.09.2018 r. sporządzonego przez spadkodawczynię W. J. oraz stwierdzenie nabycia spadku po W. J., która zmarła w 22.12.2021 roku, przy czym jako ostatnie stałe miejsce zamieszkania pełnomocnik wnioskodawczyni wskazała R..

W toku postępowania wnioskodawczyni wyjaśniła, że w połowie 2018 r. zabrała mamę pod opiekę do N. i u niej była ona zameldowana i tam stale mieszkała aż do śmierci. Miała w mieszkaniu wnioskodawczyni swój osobny pokój. Spadkodawczyni była na emeryturze, spędzała święta w Niemczech, tam ją też odwiedzali znajomi z Niemiec i Polski. Spadkodawczyni chodziła do polskiej parafii w Niemczech, leczyła się w Niemczech, robiła tam badania i uczestniczyła wraz z córką w festynach na terenie N.. W. J. przyjeżdżała do Polski tylko na krótkie okresy z okazji wszystkich świątecznych i urlopów wnioskodawczyni. Spadkodawczyni napisała testament w D. w Niemczech i tam też zmarła.

Powyższe fakty sąd ustalił na podstawie zapewnień spadkowych i wyjaśnień wnioskodawczyni i uczestników postępowania oraz treści testamentu i aktu zgonu.

Sąd zważył, co następuje:

Zgodnie z treścią art. 1099 k.p.c. brak jurysdykcji krajowej sąd bierze pod rozwagę z urzędu w każdym stanie sprawy.

Zgodnie zaś z treścią art. 15 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr (...) z 4 lipca 2012 roku w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania

dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego w przypadku gdy do sądu państwa członkowskiego wniesiono sprawę spadkową, co do której sąd ten nie ma jurysdykcji na mocy niniejszego rozporządzenia, sąd ten stwierdza z urzędu brak swojej jurysdykcji.

W tym miejscu zauważyć należy, iż art. 1108 k.p.c. znajduje zastosowanie do jurysdykcji krajowej sądów polskich w sprawach spadkowych rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym. Są to sprawy wskazane w art. 633–691 k.p.c., w tym sprawy o stwierdzenie nabycia spadku. Począwszy od 17.8.2015 r. sprawy spadkowe z elementem obcym w ramach Unii Europejskiej **podlegają regulacji** rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr (...) z 4 lipca 2012 roku w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego. Rozporządzenie ustanawia jurysdykcję w sprawach spadkowych, zasady uznawania i stwierdzenia wykonalności orzeczeń w sprawach spadkowych oraz wprowadza nowy dokument ułatwiający wykazywanie praw do spadku w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej w postaci tzw. europejskiego poświadczenia spadkowego (podobnie jak postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku lub notarialnego poświadczenia dziedziczenia).

W obecnym stanie prawnym zagadnienie jurysdykcji w sprawach spadkowych jest regulowane przez prawo unijne.

W tym zakresie rozporządzenie Nr 650/2012 zastępuje normy jurysdykcyjne zawarte w ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (dalej: KPC) i normy kolizyjne zawarte w ustawie z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe (dalej: p.p.m.), a także w łączących Polskę z innymi państwami niektórych umowach dwustronnych stosownie do art. 75 rozporządzenia. Jeżeli zaś spadkodawca zmarł w dniu 17 sierpnia 2015 r. lub później, sąd polski ustala jurysdykcję i prawo właściwe już na podstawie rozporządzenia spadkowego albo mającej pierwszeństwo przed rozporządzeniem umowy dwustronnej (porównaj: Jurysdykcja krajowa sądów polskich a kolizyjna jednolitość spadku A. W.-Bar , rok:2016, L.).

Przepis art. 4 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr (...) jest rozumiany w ten sposób, że przyznaje on państwu członkowskiemu ostatniego miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy jurysdykcję co do przeprowadzenia całego postępowania spadkowego. Jurysdykcja ta ma charakter wyłączny i jest częścią kompleksowego systemu wprowadzonego przez unijnego prawodawcę (co do rozumienia szerzej zob. M. M., Wyłączny charakter jurysdykcji wynikającej z art. 4 unijnego rozporządzenia spadkowego (analiza na kanwie pytania prejudycjalnego w sprawie C-20/17, O., (...) 2017, Nr 3, s. 427–441). Najważniejszym odstępstwem od przyjęcia kryterium zwykłego miejsca pobytu spadkodawcy w chwili śmierci jest możliwość zawarcia przez spadkobierców umowy prorogacyjnej we wszystkich sprawach spadkowych, art. 5 rozporządzenia Nr 650/2012 (kom. do art. 1108 KPC red. Marciniak 2020, wyd. 1/Gajda-Roszczyńska, Legalis).

W sprawach spadkowych jako właściwe prawo spadkowe stosuje się prawo miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy w chwili jego śmierci.

Rozporządzenie ustanawia jurysdykcję ogólną w sprawach spadkowych, przyjmując jako kryterium ostatnie miejsce zwykłego pobytu spadkodawcy w chwili śmierci (art. 4 rozporządzenia Nr 650/2012). Żaden z aktów normatywnych wydanych zarówno w porządku polskim, jak i europejskim, nie zawiera definicji legalnej pojęcia „miejsce zwykłego pobytu”. Łącznik zwykłego pobytu zmarłego nie tylko wyznacza jurysdykcję sądów państw członkowskich w sprawach spadkowych, ale też wskazuje prawo właściwe dla ogółu takich spraw. Kryterium to należy jednak interpretować biorąc każdorazowo pod uwagę wszystkie istotne czynniki, takie jak: czas, regularność i warunki pobytu, a nawet więzy społeczne i rodzinne. Co więcej, jeżeli ośrodek interesów życiowych zmarłego znajdował się w różnych państwach, a w żadnym z nich de cuius nie osiedlił się na stałe, w grę mogą wchodzić kolejne czynniki, tj. obywatelstwo zmarłego czy lokalizacja głównych składników jego majątku w jednym z tych państw (zobacz: I. Queirollo, w: S. Bariatti, I. Viarengo, F.C. Villata, Towards the entry, s. 347–349; por. wyr. TSUE z 21.1.2010 r., C-444/07, MG Probud Gdynia sp. z o.o., ECLI:EU:C:2010:24). W orzecznictwie europejskim wskazuje

się, że ustalając miejsce zwykłego pobytu należy jednak brać pod uwagę rozmaite kryteria, jak np. sytuację rodzinną podmiotu, przyczynę przesiedlenia, długość pobytu, stabilność pobytu, posiadanie stałego zatrudnienia itp. Ustalając miejsce zwykłego pobytu spadkodawcy, co do zasady, związki osobiste i rodzinne zmarłego powinny dominować nad względami zawodowymi i ekonomicznymi. Sytuacja może się skomplikować, w przypadku, gdy zmarły z powodów zawodowych lub ekonomicznych wyjechał za granicę, aby tam pracować, czasem na długi okres, ale zachował ścisły i stabilny związek ze swoim państwem pochodzenia. W takim przypadku – w zależności od okoliczności danej sprawy – zmarłego można by uznać za nadal posiadającego miejsce zwykłego pobytu w państwie pochodzenia, w którym znajdował się ośrodek interesów jego życia rodzinnego i społecznego (vide: wyrok (...) z 25.2.1999 r. C-90/97, Robin Swaddling v. A. O., (...):EU:C:1999:96).

Jak wynika z art. 4 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr (...) z 4.07.2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz.Urz. UE L 201, s. 107) – sądy państwa członkowskiego, w którym zmarły miał swoje miejsce zwykłego pobytu w chwili śmierci, mają jurysdykcję do orzekania co do ogółu spraw dotyczących spadku. Wejście w życie wskazanego powyżej rozporządzenia było przyczyną zmiany treści omawianego przepisu i **zmiany przesłanki ostatniego miejsca zamieszkania na przesłankę ostatniego miejsca zwykłego pobytu**. W jego preambule wskazano, że do celów ustalenia zarówno jurysdykcji, jak i prawa właściwego ogólnym łącznikiem powinno być **miejsce zwykłego pobytu zmarłego w chwili śmierci i aby je ustalić, organ zajmujący się sprawą spadkową powinien dokonać ogólnej oceny okoliczności życia zmarłego w latach poprzedzających jego śmierć i w chwili jego śmierci, uwzględniając wszystkie istotne elementy faktyczne, w szczególności czas trwania i regularność obecności zmarłego w danym państwie oraz warunki i powody tej obecności**. Tak ustalone miejsce zwykłego pobytu powinno wykazywać ścisły i stabilny związek z danym państwem, uwzględniając konkretne cele przedmiotowego rozporządzenia (tak: M. Kuchnio [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie nieprocesowe. Postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt. Postępowanie zabezpieczające. Komentarz, red. O. M. Piaskowska, Warszawa 2022, art. 628.).

Miejsce zwykłego pobytu to miejsce, w którym znajduje się główny ośrodek więzi osoby i jej stosunków życiowych, czyli centrum egzystencji. Dla ustalenia tego miejsca decydujące znaczenie mają okoliczności faktyczne, w tym stopień integracji z danym środowiskiem społecznym i rodzinnym, zatem element woli (zamiar, animus) – istotny przy oznaczaniu miejsca zamieszkania w rozumieniu przepisów kodeksu cywilnego – nie jest w tym wypadku konieczny (por. np. K. Weitz, Jurysdykcja krajowa w sprawach spadkowych w świetle rozporządzenia spadkowego (w:) M. Pazdan, J. Górecki (red.), Nowe europejskie prawo spadkowe, Warszawa 2015, s. 49 i n., oraz O. Bobrzyńska, P. Mostowik, Zwykły pobyt dziecka jako podstawa jurysdykcji krajowej a łącznik kolizyjny, AIS 2014, nr 6, s. 509)

W niniejszej sprawie w ocenie Sądu ostatnim zwykłym miejscem zamieszkania spadkodawczyni był D. w Niemczech. Zaś spadkobiercy nie zawarli umowy prorogacyjnej w sprawach spadkowych.

Do powyższego wniosku Sąd doszedł na podstawie niespornych wyjaśnień stron. W połowie 2018 r., czyli na trzy i pół roku przed śmiercią spadkodawczyni, opiekę nad mamą przejęła wnioskodawczyni M. K., zamieszkująca na stałe w D. G.. 32 w Niemczech. Spadkodawczyni była zameldowana u wnioskodawczyni i tam stale mieszkała będąc na emeryturze aż do śmierci. W mieszkaniu wnioskodawczyni w Niemczech, odwiedzali ją znajomi z Niemiec i Polski, spędzała tam święta. Spadkodawczyni uczestniczyła w nabożeństwach w polskiej parafii w Niemczech, brała wraz z córką udział w festynach, tam też się leczyła i robiła badania lekarskie. W. J. wyjeżdżała do Polski tylko na krótkie okresy z okazji wszystkich świąt i urlopów wnioskodawczyni.

Więc stałym miejscem pobytu spadkodawczyni były Niemcy. Jej więzy rodzinne, życiowe i społeczne, przez długi czas przed śmiercią, koncentrowały się w miejscu zamieszkania u wnioskodawczyni w D..

Zatem należało uznać, iż centrum życiowe i ośrodek życiowy spadkodawczyni od połowy 2018 r. miał miejsce w Niemczech.

Decyzja sądu w przedmiocie stwierdzenia braku swojej jurysdykcji do orzekania w sprawie spadkowej (art. 15 rozporządzenia Nr 650/2012) nie jest zależna od stawiennictwa stron na posiedzenie sądowe. Jest ona każdorazowo podejmowana z urzędu, bez konieczności wyczekiwania na podniesienie przez którąkolwiek ze stron zarzutu braku jurysdykcji (A. Bonomi, w: A. Bonomi, P. Wautelet (red.), *Le droit européen*, s. 247; J. Maliszewska-Nienartowicz, *Postępowanie o wydanie europejskiego poświadczenia spadkowego – nowe obowiązki sądów państw członkowskich Unii Europejskiej*, EPS 2016, Nr 5, s. 25; M. Pytlewska-Smółka, *Europejskie poświadczenie spadkowe*, NPN 2016, Nr 1, s. 36).

Sąd państwa członkowskiego musi brać pod rozwagę z urzędu, czy posiada jurysdykcję na podstawie przewidzianej w art. 10 ust. 1 lit. a) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr (...) z 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz.Urz.UE L z 2012 r., Nr 201, s. 107) - zasady ustalania jurysdykcji dodatkowej, jeżeli – po tym, jak wniesiono do niego sprawę w oparciu o ustanowioną w art. 4 tego rozporządzenia zasadę ustalania jurysdykcji ogólnej – sąd ów stwierdzi, że nie ma jurysdykcji na podstawie tego ostatniego przepisu (Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 7 kwietnia 2022 r., C-645/20).

Branie przez sąd pod uwagę z urzędu braku jurysdykcji oznacza, że sąd obowiązany jest działać w tym zakresie z własnej inicjatywy, niezależnie od ewentualnego zgłoszenia zarzutu braku jurysdykcji przez stronę bądź uczestnika postępowania. Sąd bierze pod uwagę brak jurysdykcji w każdym stanie sprawy, czyli od chwili wszczęcia postępowania do jego prawomocnego zakończenia. Pierwotny brak jurysdykcji krajowej w procesie skutkuje odrzuceniem pozwu, w postępowaniu nieprocesowym zaś - odrzuceniem wniosku wszczynającego to postępowanie (tak: M. P. Wójcik (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730-1217*, red. A. Jakubecki, LEX/el. 2019, art. 1099).

Fakt posiadania przez spadkodawczynię obywatelstwa polskiego, umiejscowienie części majątku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a także zamieszkanie większości uczestników w tym państwie członkowskim nie może prowadzić do utrwalenia właściwości sądu polskiego w przypadku, gdy zmarła posiadała miejsce zwykłego pobytu w chwili śmierci w Niemczech. Przepisy rozporządzenia 650/2012 mają bowiem charakter uniwersalny w tym sensie, że wyłączają stosowanie łączników jurysdykcyjnych przewidzianych w prawie krajowym. Przyjęta w rozporządzeniu spadkowym koncepcja jednolitości spadku ma bezpośrednie przełożenie na zakres jurysdykcji sądów państwa członkowskiego w sprawach spadkowych. Kompetencja ta rozciąga się bowiem na całość majątku zmarłego, niezależnie od jego składu i wartości. Jak podkreślono w motywie 37 preambuły do unijnego rozporządzenia „przez wzgląd na pewność prawa oraz w celu uniknięcia fragmentaryzacji dziedziczenia, prawu temu powinien podlegać ogół spraw dotyczących spadku, to znaczy cały majątek spadkowy, bez względu na charakter składników tego majątku i niezależnie od tego, czy składniki majątku znajdują się w innym państwie członkowskim, czy w państwie trzecim” (vide: *Postanowienie Sądu Okręgowego w Olsztynie - IX Wydział Cywilny Odwoławczy z 29 września 2017 r. IX Cz 813/17, L.*).

Wobec powyższego na podstawie przepisu art. 15 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr (...) z 4 lipca 2012 roku należało wniosek odrzucić z powodu braku jurysdykcji krajowej do rozpoznania niniejszej sprawy.

Z.

1. odnotować w kontrolce uzasadnień,
2. odpis postanowienia z uzasadnieniem po scaleniu, doręczyć pełnomocnikowi wnioskodawczyni, za pośrednictwem portalu informacyjnego
3. przedłożyć z zażaleniem, najdalej za 14 dni od wykonania

C., 25 maja 2022 r.